

Дацюк О.*

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Важко переоцінити значення особистості лідера у прийнятті соціально значимих рішень та впливі на систему міжнародних відносин. Лідер набуває статусу символу, акумулюючи в собі всі ментальні концепти свого оточення. Його образ, витворений своєрідним симбіозом ідейно-символьних уявлень, набуває полісемантичності. Гармонійність такої складної архітектури цього образу є запорукою успішного здійснення управління і сприятливого сприйняття лідера оточенням (суспільством). Проте саме ця складність образу і є вразливим місцем лідера. Лідер ототожнюється з усім його оточенням, має безпосереднє право на прийняття рішень, що визначають подальший розвиток цієї групи. Відповідно, вплив на таких окремих осіб, що ухвалюють стратегічно важливі рішення у різних сферах суспільної діяльності, котрі визначають хід подальшого розвитку цільової групи впливу (населення держави в цілому, конкретних соціальних груп, окремих об'єднань) завжди був першочерговим інструментом діяльності спецслужб, а також інших закритих формувань (сект, орденів, революційних об'єднань). Результатом багаторічного розвитку різноманітних технологій впливу є концепція спеціальних інформаційних операцій проти суб'єктів, що приймають рішення.

Спеціальні інформаційні операції (СІО) проти суб'єктів, що приймають рішення (СПР) - це комплекс взаємопов'язаних і спланованих дій таємного інформаційно-психологічного впливу на об'єкт впливу шляхом використання його індивідуальних психологічних особливостей з метою включення об'єкта в систему керування задля реалізації цільових програм впливу суб'єкта.

Характерною особливістю подібних спецоперацій є те, що впливаючи на одну особу (хай навіть і з використанням впливу на її оточення), ми здійснюємо керування всією соціальною системою, для якої даний об'єкт є фокусом управління. Суть СІО проти СПР полягає у тому, що вона може збуджувати та скеровувати такі процеси, масштаби яких у багато разів більше за саму операцію.

Оскільки такі спецоперації розробляються під конкретну особу і мають максимально враховувати її індивідуальні психологічні особливості, визначальною запорукою успіху є вичерпне і глибоке психологічне досвід на цю особу. Для цього проводиться психологічний аналіз (візуальний, психобіграфічний і т.д.)

Спеціальні інформаційні операції за приблизно однаковою схемою. Виходячи з загальних положень системного аналізу, вона виглядає таким чином:

1. *Попередній етап.* Метою діяльності на цьому етапі є планування операції, зокрема визначення доцільності її проведення, цілей, завдань, сил і засобів, цільової аудиторії впливу, прийомів і методів впливу тощо.

2. *Інформаційний привід.* На цьому етапі спеціальної інформаційної операції необхідно вибрати і/або створити так званий інформаційний привід. Під інформаційним при-

* студентка 4 курсу відділення «міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Рижков М.М.

водом тут і далі розуміємо подію (можливо і «псевдоподію»), що її можливо використати як привід для пропагандистської кампанії або інформаційної операції. Вибір інформаційного приводу становить окрему проблему, яку докладніше розглянуто нижче.

3. «Розкрутка» інформаційного приводу. Цей етап є основною частиною будь-якої інформаційної операції. Його сутність полягає у використанні інформаційного приводу задля досягнення цілей операції, тобто для посилення, формування або руйнування певних психічних стереотипів і настанов.

4. «Вихід із спеціальної інформаційної операції або етап закріплення». Найважливіше завдання цього етапу - забезпечення плавкого завершення пропагандистської кампанії або інформаційної операції після досягнення поставлених цілей або через форс-мажорні обставини.

Операції, спрямовані проти СПР, можна розділити на два типи: контактні; позаконтактні, або дистантні.

Контактні операції відомі з давніх часів. Їхнім підґрунтям є ідея підведення агентів до СПР і реалізація через нього впливу на рішення.

Підґрунтям **дистанційних** операцій є вплив на емоційну складову особистості. Канали передачі інформації СПР можуть бути найрізноманітнішими. Можна досить ефективно використовувати засоби масової інформації, настінний живопис (графіті), чутки, навіть офіційні документи. Головною вимогою до каналу є максимальна ймовірність доведення інформації до відома СПР. Фахівець у сфері психології впливу американський науковець Р. Чалдіні на основі ретельного аналізу емпіричного матеріалу виокремлює 7 основних механізмів психологічного впливу. Вони побудовані за двокроковою схемою: «посилка» - «відповідь». На базі кожного механізму може бути розроблено сценарій, схему реалізації дистантного впливу на СПР.

Слід зазначити, що СІО проводиться шляхом розповсюдження інформації певного роду (правдивої чи фальшивої) різними способами. Це використання комунікативних технологій з впливу на масову свідомість із довготривалими чи короткотривалими цілями. Треба підкреслити, що СІО створює загрозу не стільки своїм існуванням як явище взагалі, а тим, що вона «вмикає» та запускає в дію речово-енергетичні процеси, а також контролює їх. Суть якраз і полягає в тому, що вона може збуджувати та скеровувати такі процеси, масштаби яких у багато разів більші за саму операцію.

Рівень ефективності інформаційно-психологічного впливу залежить від:

- змісту матеріалу: його складності, конкретності, суспільної значимості тощо. Наприклад, за інших рівних умов, чим простіша інформація, тим більше шансів на те, що дії, до яких вона спонукає, можуть виконуватися автоматично, особливо, якщо не суперечать переконанням об'єкта; чим більш конкретний заклик до дії, тим вищий ступінь автоматизму відповідної реакції;

- психічного стану, що характеризується наявністю високого рівня автоматизму відповідної реакції. Страх, пригніченість, апатія сприяють некритичному й неусвідомленому сприйняттю впливу. Ступінь автоматизму відповіді особистості пов'язана з рівнем усвідомленості й критичності прийняття інформації. Якщо вплив приймається підсвідомо й некритично, то відповідь аудиторії може бути автоматичною;

- часового інтервалу між впливами й відповідною реакцією: із збільшенням часового інтервалу автоматизм відповідних реакцій зменшується унаслідок підвищення критичності і розумової активності об'єкта (це може бути пояснено включенням змісту отриманої інформації в систему знань особистості й усвідомленням його).

При здійсненні інформаційно-психологічного впливу на політичного лідера, *заякування* й *емоційне придушення* часто застосовуються комплексно. Заякування спрямоване насамперед на ініціювання реакції страху, паніки серед людей з метою викликати певну

поведінку індивіда. Емоційне придушення спрямоване на виклик астенічних станів тривоги, депресії, апатії і, у кінцевому підсумку, бездіяльності особистості, нездатності її адекватно сприймати дійсність.

Таким чином гостро постає питання про інформаційно-психологічну безпеку політичного лідера як елемент національної безпеки держави. **Інформаційно-психологічна безпека особистості** (у вузькому розумінні) – це стан захищеності психіки людини від негативного впливу, який здійснюється шляхом упровадження деструктивної інформації у свідомість і (або) у підсвідомість людини, що приводить до неадекватного сприйняття нею дійсності. Отже, спрямувавши зусилля на захист психіки політичного лідера від можливих деструктивних впливів, можна протидіяти СІО того чи іншого спрямування, які являються загрозами національній безпеці держави в цілому.

З метою організації протидії СІО, необхідно знати чинники, які сприяють виникненню ризиків, загроз і небезпек в ідеологічно-інформаційній області держави, з'ясувати їхню сутність, вміти оцінювати та визначати реальність і рівень негативного впливу на політичного лідера.

Література

1. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії. – К.: ВКФ «Сатсанга», 2000.
2. Галамба Микола. Сутність, види та методи спеціальних інформаційних операцій <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2524>
3. Петрик В.М., Остроухов В.В., Штоквиш О.А. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: Навчальний посібник / За ред. В.М.Петрика. – К.: Росава, 2006.
4. Жарков Яків. Небезпеки особистості в інформаційному просторі. <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2554>